

TÜRK EDEBİYATINA GİRİŞ

mrkz

Fasikül

1

- Güzel Sanatlar ve Edebiyat
- Edebiyatın Bilim Dallarıyla İlişkisi
- Güzel Sanatlar ve Edebiyat
- Tarih İçinde Türk Edebiyatı
- Türk Dilinin Tarihî Gelişimi
- Metinlerin Sınıflandırılması

GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT

- Duygu ve düşüncelerin söz ya da yazıyla etkili ve güzel bir biçimde anlatılması sanatına **edebiyat**; bir duygunun, tasarımin, güzelliğin dışı vurumunda, anlatımında kullanılan yöntemlerin tümüne de **sanat** denir. Müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro gibi insanda coşku ve hayranlık uyandıran sanatlar ise **güzel sanatlar** olarak adlandırılır.
- Edebiyat da güzel sanatların bir şubesidir. Çünkü edebiyat da güzel sanatlar da insanda estetik haz uyandırma kaygısı taşır.
- Sözün ahenk ve betimlemeye dönük olması yönüyle edebiyat özellikle müzikle hep içli dışlı olmuştur.
- Ayrıca edebiyatla sinema ve tiyatro arasında da yakın bir ilişki vardır. Öncelikle edebiyat sinemaya ve tiyatroya da kaynaklık eder. Örneğin klasikleşmiş edebî yapıtlar sinemaya ve tiyatroya uyarlanmaktadır.
- Güzel sanatlar, kullanılan malzemeler ve malzemenin kullanılışına göre de sınıflandırılır çünkü güzel sanatların bir bölümü göze, bir bölümü de kulağa seslenir. Bu sanat dallarından şiir, edebiyat, müzik kulağa; resim, fotoğraf, mimari, heykel de göze hitap etmektedir. Bunlar arasında hem göze hem kulağa hitap eden sanatlar da vardır: tiyatro, opera, bale, sinema ...

EDEBİYATIN BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİSİ

Edebiyat, dili araç olarak kullanan bütün bilim dallarıyla ilişkilidir. Ayrıca insanların kişilikleri, ruh hâlleri, ilişkileri, meslekleri, yaşadıkları sosyal ve siyasi çevreleri vb. edebiyat eserinin malzemesini meydana getirir. Yani edebiyatın birinci ve en önemli konusu “tarihî, sosyal ve psikolojik bir varlık olan insan”dır. Bu bakımdan edebiyatın, insanı ve toplumu değişik yönleriyle inceleyen “psikoloji, sosyoloji, tarih, felsefe, toplum bilimi, ruh bilimi, dil bilimi, coğrafya, din” gibi bilim dallarıyla yakın ilişkisi vardır. Bu bilim dalları, edebiyat araştırmalarını kolaylaştırır.

EDEBİYAT - TARİH İLİŞKİSİ

- Tarih, geçmişte yaşamış toplumlarının yaşantılarını neden - sonuç ilişkisi içerisinde belgelere dayanarak yer ve zaman göstererek tarafsız biçimde inceler.
- Edebî ürünler, kendi çağının zihniyetini yansıttığı için, tarih için belge özelliği taşır. Edebî metinler oluşturulurken ise tarihin metodundan yararlanır.

EDEBİYAT - SOSYOLOJİ İLİŞKİSİ

- Sosyoloji, sosyal olayları konu alan bir bilim dalıdır. Edebî metinler de insanları sosyal çevresiyle ele alır ve insan ilişkileri edebî metinlere kaynak olur.
- Sosyologlar; kişilerin toplum içindeki yaşantılarını, davranışlarını anlatan bu edebî metinlerden sık sık yararlanır.

EDEBİYAT - PSİKOLOJİ İLİŞKİSİ

- Psikoloji, insan davranışlarını bilimsel yöntem ve tekniklerle inceleyen bilim dalıdır.
- Yazarının ya da başkalarının yaşamlarından izler taşıyan edebî metinler biraz da yazarın veya kahramanların ruh hâlini yansıtır. Bu noktada psikolojinin yöntemlerinden yararlanmak gerekir.

EDEBİYAT - FELSEFE İLİŞKİSİ

- Felsefe ve edebiyatta öncelik insan olmakla beraber düşünme ve ortaya bir şey koyabilme gibi bir amaç bulunmaktadır. Bu doğrultuda iki bilim yardımlaşır.
- Bazı edebî metinlerin arka planında bazı düşünceler yatar. Toplamları etkileyen bu düşünceler, felsefi metin yalınlığıyla değil değiştirilip dönüştürülerek anlatılır.

EDEBİYAT - DİN İLİŞKİSİ

- Başlangıcı insanlık tarihi kadar eskilere uzanan din, tarihin her döneminde bireyleri ve toplumları etkileyen en önemli faktörlerden birisi olmuştur.
- Gerek içerik gerek söz varlığı olarak din, edebî eserleri etkilemiştir. Aynı zamanda dinî eserler de edebiyattan büyük ölçüde yararlanmıştır.

SORU - 1

Büyük kubbeli serin divan, bugün daha sakin ve daha gölgeliydi. Pencerelelerinden süzülen mavi, mor, sincap rengi bahar aydınlığı; çinilerinin yeşil derinliklerinde birikiyor, koyulaşıyordu. Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş yorgun vezirler önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar, uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan yaşlı sadrazamın sönük gözleri, çok uzak, çok karanlık şeyler düşünüyor gibi, var olmayan noktalara dalıyordu.

– Yürekli bir adam gerekli, paşalar, dedi. Biz onun sırmalara, altınlara, elmaslara boğarak gönderdiği elçisine padişahımızın elini öptürmedik ancak dizini öpmesine izin verdik. Kuşkusuz o da karşılıklı bulunmaya kalkacak.

Bu parçadan hareketle güzel sanatlarla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Kurgusal bir yapıya sahiptir.
- B) Bilgileri değiştirmeye çalışır.
- C) Dil zevki vermeyi amaçlar.
- D) Okurun duygu dünyasına seslenir.
- E) Yanlı bir söyleme sahiptir.

SORU - 2

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un fethi için planlar yapmaktadır. Bunun için Yıldırım Beyazıt'ın yaptırdığı Anadolu (Güzelce) Hisarı'nın karşısına bir hisar inşa etmek ister. Av bahanesiyle Karadeniz kıyısında Terkos Kalesi'ne gider ve avladığı hayvanları Bizans imparatoruna bir elçi aracılığıyla hediye eder ve bir av köşkü yaptırmak için izin ister. İmparator XI. Konstantin de bu köşkün bir dana derisinin kapladığı alandan daha büyük olmayacağı sürece inşa edilebileceğini söyler. Bunun üzerine Sultan II. Mehmet de bir dana derisini çok ince bir şekilde kestirip bunları uç uca bağlatır ve bir ip oluşturur. Bu alan etrafına Rumeli Hisarı'ndaki Büyük ve Küçük Zağanos Kulesi'ndeki kitabelere göre yaklaşık dört ay gibi çok kısa bir sürede bir hisar inşa ettirir.

Bu parça edebiyatın aşağıdaki bilimlerden hangileriyle ilişkili olduğunu gösterir?

- A) Felsefe – jeoloji
- B) Felsefe – sosyoloji
- C) Tarih – biyoloji
- D) Coğrafya – tarih
- E) Coğrafya – antropoloji

TÜRKÇENİN TARİHİ SÖZLÜKLERİ

Türkçenin ilk sözlüğü, Kaşgarlı Mahmut'un *Divanü Lügati't-Türk* adlı eseridir. Türk dilinin lehçeleri ve dil bilgisi hakkında da çok önemli bilgiler sunan kitap, Türkçeden Arapçaya bir sözlüktür. Eser, Türkçenin zenginliğini göstermesi açısından çok önemlidir. Bunun dışında Türkçenin başlıca tarihî sözlükleri şunlardır:

- *Muhakemetü'l-Lugateyn* – Ali Şir Nevayi
- *Lugat-ı Naci* – Muallim Naci
- *Lehce-i Osmani* – Ahmet Vefik Paşa
- *Büyük Türk Lugatı* – Hüseyin Kazım Kadri
- *Müntehabât-ı Lugat-ı Osmaniyye* – James W. Redhouse
- *Resimli Kamus-i Osmanî* – Ali Seydi
- *Kamus-ı Türki* – Şemsettin Sami
- *Lehçetü'l-Lugat* – Şeyhülislam Mehmed Esad Efendi
- *Lehçetü'l-Hakayık* – Direktör Ali Bey
- *Muhakemetü'l-Edep* – Zemahşerî
- *Codex Cumanicus* - Yazarı bilinmiyor.
- *Kitab-ı Lugat-ı Vankulu* - Vankulu Mehmet Efendi
- *Tuhfe-i Vehbi* - Sümbülzade Vehbi

SORU - 3

Bugün bilinen ilk Türkçe sözlük olan ----, Kaşgarlı Mahmut tarafından 1072-1074 yılları arasında yazılmıştır. Araplara hem Türkçe öğretmek hem de Türkçenin de oldukça gelişmiş bir dil olduğunu göstermek amacıyla yazılmış olan sözlükte yaklaşık olarak 7500 kelime yer almaktadır. Eser sadece sözlük değil aynı zamanda dönemin sözlü ürünleri olan şiir ve atasözlerini içeren bir antoloji kitabı özelliği taşımaktadır. Ayrıca dönemin Türk boylarının yaşadığı yerleri gösteren bir haritayı da içeren sözlüğün kıymeti çok fazladır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) *Muhakemetü'l-Lugateyn*
- B) *Divanü Lügati't-Türk*
- C) *Kodeks Komenikus*
- D) *Kamus-ı Türki*
- E) *Lehçetü'l-Hakayık*

1.
BÖLÜM

GÜZEL SANATLAR VE EDEBİYAT

➤ Bir duygunun, bir hayalin, bir tasarı ya da güzelliğin insan-
da oluşturduğu estetik karşılığa **sanat** denir.

➤ Estetik zevklerin ağır bastığı, sanatçıların ön planda oldu-
ğu faaliyetler **güzel sanatlar** olarak adlandırılmıştır.

➤ **Sanat Eserinin Özellikleri**

- Kişisel ve orijinaldir.
- Yaratıcılık gerektirir.
- Hayatımıza etki edebilecek kadar kalıcıdır.
- Beğendirme ve estetik kaygı ön plandadır.
- Oluşturulduğu dönemin sosyal, kültürel ve siyasi geliş-
melerinden etkilenir.

➤ **Güzel Sanatların Sınıflandırılması**

- Güzel sanatlar, kullandıkları malzemelere göre sınıflan-
dırılabilir.
- Geleneksel ve modern olmak üzere iki farklı sınıflandır-
ma vardır.

➤ **Geleneksel (Klasik) Sınıflandırma:**➤ **İşitsel (Fonetik) Sanatlar**

- ✓ Sese ve söze şekil veren sanatlardır.
- ✓ Temel malzemesi sestir.

➤ **Görsel (Plastik) Sanatlar**

- ✓ Maddeye şekil veren sanatlardır.
- ✓ Temel malzemeleri fırça, boya, taş, mermer, demir, kil
gibi maddelerdir.

➤ **Dramatik (Ritmik) Sanatlar**

- ✓ Harekete şekil veren sanatlardır.
- ✓ İnsan bedenini, onun duygu ve düşüncelerini temel
malzeme olarak kullanır.

GÜZEL SANATLAR (KLASİK SINIFLANDIRMA)

GÜZEL SANATLAR MODERN (ÇAĞDAŞ) SINIFLANDIRMA

➤ **SANAT VE ZANAAT**

Zanaat: İnsanların maddi gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenim ile birlikte deneyim, beceri ve ustalık ge-
rektiren işlere denir.

➤ **Sanat ve Zanaat Arasındaki Farklar:**

- ◆ Sanatın amacı estetik iken zanaatın amacı gündelik ihti-

yaçlara cevap vermek yani fayda sağlamaktır.

- ◆ Sanatçının sanat yaparken maddi bir beklentisi yokken zanaatkârın vardır.
- ◆ Sanat eserleri özgündür, taklit edilemez. Zanaat eserleri ise taklit edilebilir, birçok kez yapılabilir.

DİLİN İNSAN VE TOPLUM HAYATINDAKİ ÖNEMİ

- ✓ Duygu, düşünce ve istekler dil ile aktarılır; dil insanlar arasında iletişimi sağlar.
- ✓ Günlük yaşamda kullanılan dile **konuşma dili** denir.
- ✓ Deneme, makale, fıkra ya da bilimsel içerikli yazılı metinler hazırlanırken **yazı dili** kullanılır. Yazı dili ile konuşma dili arasında önemli farklar vardır.
- ✓ Bir milletin tarihi, değer ölçüleri, folkloru, müziği, edebiyatı, bilimsel birikimi, dünya görüşü gibi ortak değerler dil aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarılır.

İLETİŞİM

- ✓ Duygu ve düşüncelerin karşı taraftaki kişiye konuşma, yazı, işaret, jest ve mimik gibi çeşitli yollarla aktarılması sürecine **iletişim** denir.

İletişimin Unsurları

- ✓ **Gönderici (Kaynak):** İletiyi hazırlayan, gönderen, konuşan kişidir. Gönderici olmadan iletişim oluşmaz.
- ✓ **İleti (Mesaj):** Göndericinin aktardığı duygu, düşünce, hayal, istek ve bilgilere **ileti (mesaj)** denir.
- ✓ **Alıcı:** İletinin gönderildiği insan ya da topluluktur. Konuşmada dinleyen kişidir.
- ✓ **Şifre (Kod):** Gönderici; iletisini “konuşma” ya da “söz”ün yanı sıra yazıyla, resim çizerek, rakamlarla, hareket yaparak aktarabilir. Bu tür iletişim şekillerine **şifre (kod)** denir.
- ✓ **Bağlam:** İletişimin gerçekleştiği ortamdır.
- ✓ **Kanal:** Göndericinin iletisini alıcıya gönderirken kullandığı yazılı ve görsel araçlara **kanal** denir. Söz, e posta, kısa mesaj, televizyon gibi...
- ✓ **Filtre:** Alıcının iletiyi kendine göre yorumlama biçimine **filtre** denir. Bireylerin yaşamı, ön yargıları, sosyal ve kültürel unsurları, aynı iletiyi farklı yorumlamalarını sağlar.
- ✓ **Dönüt (Geri Bildirim):** Alıcının göndericiye verdiği tepki, yanıttır.

Örnek

Öğretmen “Geçen hafta sınıfta okuduğumuz şiirin şairini hatırlayan var mı?” dedi. Arka sıralardan Buğra parmak kaldırdı ve “Yahya Kemal” dedi.

Gönderici: Öğretmen

Alıcı: Öğrenciler

İleti: “Geçen hafta sınıfta okuduğumuz şiirin şairini hatırlayan var mı?”

Dönüt: Yahya Kemal

Kanal: Ses

Bağlam: Sınıf

SORU - 4

Okula ilk başladığımız günlerde sınıfımıza yeni bir çocuk geldi. Hiç tanımadığımız, hakkında hiçbir fikrimizin olmadığı bu çocukla uzun süre konuşmadık. Onu “yabancı” olarak görüyor, kötü biriymiş gibi düşünüyorduk. Sınıfta herkes onunla konuşma konusunda pek isteksiz davranıyordu. Bu sessizlik bir zaman sürdü. Zaman içinde çok küçük nedenlerle bir iki söz geçti aramızda. Kapı açılmıştı aramızda. Sonra onu yavaş yavaş tanıdık ve gördük ki aslında çok iyi anlaşabiliyoruz. Hatta ilerleyen zamanlarda benim en yakın arkadaşım hâline geldi.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi üzerinde durulmaktadır?

- A) İletişimin insanlar için önemi
- B) Yeni insan tanımanın faydaları
- C) Yeni bir şehre gitmenin zorlukları
- D) Dostluğun insanlar üzerindeki etkileri
- E) İletişim sıkıntısı çeken insanların özellikleri

SORU - 5

Meraklı bir ses tonuyla çocuğa sordum:

- Elindeki ne?
- Böğürtlen topladım biraz.
- Ne yapacaksın onları?
- Safiye'ye götüreceğim.

Bu parçada iletişimin unsurlarından hangisi yoktur?

- A) Gönderici
- B) Alıcı
- C) İleti
- D) Bağlam
- E) Dönüt

DİLİN İŞLEVLERİ

- ✓ **Göndergesel İşlev:** Dilin bilgi verme işlevidir. Bu işlev daha çok kullanma kılavuzlarında, nesnel anlatılarda, bilimsel bildirilerde, kısa not ve özetlerde karşımıza çıkar.

“Atom” terimi, Yunancadan gelir ve “bölünemez” anlamına gelir. Çünkü atomun varlığı keşfedildiğinde, evrendeki en küçük şey olduğu ve asla bölünemeyeceği düşünülmüştü. Daha sonraki çalışmalar atomun daha küçük parçacıklardan meydana geldiğini gösterdi. Bazı ekstrem durumlarda atomun parçalandığı da ortaya çıktı.

- ✓ **Heyecana Bağlı İşlev:** Gönderici (kaynak) iletilisini, duygu ve heyecanlarını dile getirmek amacıyla aktarmışsa dil “heyecana bağlı işlev”de kullanılmıştır. Bu işlevde çoğunlukla duygular, heyecanlar, korkular, sevinç ve üzüntüler dile getirilir.

Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyeti’ni, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi seni bu hazineinden mahrum etmek isteyecek, dahili ve harici bedhahların olacaktır.

- ✓ **Şiirsel (Sanatsal) İşlev:** İleti, bir anlam aktarmaktan çok, karşı tarafta farklı çağrışımlar uyandırma amacındaysa dil sanatsal işlevdedir. Dilin şiirsel işleviyle kullanıldığı metinlerde gönderici alıcıda hissettirmek istediği etkileri uyandırmak için, dili istediği gibi kullanır yani kendi özgün üslubunu oluşturmak için bir anlamda dili yeniden yaratır.

Anneler masallar anlatıyor

Hiç büyümeyen çocuklara

Karlı bir günün sabahında

Kırlangıçlar doluyor eve

Kerpiç duvarda siyah beyaz resimler

Çeyiz sandığında göz nuru oylar danteller

Radyoda memleket türküleri

Sessizce ağlıyorsun

- ✓ **Alıcıyı Harekete Geçirme İşlevi:** İleti, alıcıyı harekete geçirmek üzere düzenlenmişse dil bu işlevdedir. Dilin bu işlevinde amaç, alıcıda bir tepki ve davranış değişikliği yaratmaktır. Emir, rica, istek cümlelerinde dil, alıcıyı harekete geçirme işleviyle kullanılır.

Şu masadaki kolileri hemen yukarı taşıyın!

Biraz sessiz olun!

Hemen dışarı çık!

- ✓ **Dil Ötesi İşlev:** Dil bilgisi kurallarıyla ilgili bilgi vermek üzere düzenlenen iletilerde dil, bu işlevde kullanılır.

Cümledeki işi, hareketi, yargıyı bildiren çekimli unsura yüklem denir. Yükleme, cümlede yargı bildiren çekimli öge de diyebiliriz. Yüklem, cümlenin temel ögesidir. Yani yüklem olmadan cümle de oluşmaz.

- ✓ **Kanalı Kontrol İşlevi:** İletişim sırasında ileti, kanalın iletiyi iletmeye uygun olup olmadığını öğrenmek, denetlemek amacıyla düzenlenmişse dil bu işlevde kullanılmış olur. Bu işlev daha çok, soru cümleleriyle karşımıza çıkar.

Bu romanını okuyanınız var mı?

Geçen hafta yapılan toplantıya kim katıldı?

Kütüphaneye kim gitti?

SORU - 6

- Kâğıdı mavi bir zarf içinde Celal’e verdim. Sanki dünyaları başışladım. Gözlerinden sevinç yaşları boşandı. Okudu, okudu, ağladı. Utanmasa yüzüne gözüne sürecekti.
- Orta Çağ’da ve onu izleyen yüzyıllarda çocukluk ayrı bir yaşam dönemi olarak kabul edilmiyordu. Çocuklar, bağımlı yaşadıkları belirli bir süre sonunda küçük yetişkinler olarak görülüyordu.
- İş-kılış fiilleri bir işi, hareketi anlatan fiillerdir. Bu işi yapan bir özne vardır ve bu işten etkilenen bir nesne bulunur. Nesne bulunduğu için bu fiiller geçişli fiillerdir diyebiliriz.
- Müze bir avlu etrafındaki çeşitli yapılardan oluşur. Bu yapılar Mevlâna’nın türbesi, semahane, mescit, derviş hücreleri ve çeşitli dönemlerde yapılmış türbelerdir.
- Yine de bir şey duymuş gibi döndü baktı Çiğdem. Kalyağın tam ucunda duruyordu. Dalgalanan sarı saçlarının arasından bir bulut geçti. “Bir şey mi dedin?” diye bağırdı.

Yukarıdaki numaralanmış parçaların hangisinde dil, “dil ötesi işlev”de kullanılmıştır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV   E) V

SORU - 7

Dil, iletişimin amacına göre farklı işlevlerde kullanılır.

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde dil, ötekilerden farklı bir işlevde kullanılmıştır?

- Buzağılar da uzun bir süre anne sütüyle beslenir.
- Anadolu’da boş kalan arazilere, hayvanlara yem olsun diye yonca ekilir.
- Atların rahat yaşamaları için, onlara geniş koşu alanları ve meralar hazırlanır.
- Çiftliklerde her yıl yüzlerce büyük baş hayvan yetiştirilir ve bunların çoğu yurt dışına gönderilir.
- Meradaki koyunları akşama doğru köye doğru getiren çobanın adı neydi?

DİLİN KULLANIMINDAN DOĞAN TÜRLER

Dil	➤ Aynı toplulukta yaşayan veya aynı milletten olan insanların anlaşabilmelerini sağlayan gelişmiş bir iletişim aracıdır. ➤ Dil; toplumun ortaklaşa meydana getirdiği ve kullandığı canlı bir varlık, sosyal bir kurumdur. ➤ Dilde zamanla kullanımdan doğan bazı farklılıklar oluşur. ➤ Coğrafi ve kültürel etmenler bu farklılıkların oluşmasında rol oynar.	Standart (Ölçünlül) Dil	➤ Bir ülkenin resmî işlerinde kullandığı dildir. ➤ Ülkemizin yani Türkiye'nin standart dili İstanbul Türkçesidir.
Konuşma Dili	➤ Halkın günlük yaşamında kullandığı ve yazı dilinden az çok farklarla ayrılmış bulunan dile konuşma dili, günlük dil denir. ➤ Konuşma dilinde sözcükler farklı şekilde ifade edilebilir. ➤ Kimi sesler değişebilir, bazı heceler yutulabilir.	Lehçe	➤ Bir dilin bilinmeyen, çok eski dönemlerinde ayrılmış kollarına denir. Yakutça, Çuvaşça.
Yazı Dili	➤ Bir ülkede konuşulan ağızlar içinden yaygınlaşıp egemen olan ortak dilin yazışmalarda kullanılması, bilim ve sanat yapıtlarının bu ortak dille yazılması sonucu ortaya çıkan yazılı dildir. ➤ Genelde yazı dili ve edebî dil kavramları eş anlamli kullanılmaktadır.	Şive	➤ Bir dilin izlenebilen tarihi dönemlerinde ayrılmış koludur. Azerice, Özbekçe, Türkmençe gibi.
		Ağız	➤ Bir dilin en yeni zamanda ayrılmış küçük bölge kollarıdır. Karadeniz ağız, Ege ağız gibi.
		Argo	➤ Sokak dilidir. Toplum düzeninin dışında kalan kişilerin kendi aralarında kullandıkları özel dil, bu dili belirleyen sözcük ve deyimlerdir.
		Jargon	➤ Meslek dilidir. Aynı meslek veya topluluğa (atölye, okul, kışla vb.) mensup olan şahısların benimzedikleri özel terimlerin bütünüdür.

SORU - 8

Bir dilin bilinmeyen dönemlerinde o dilden ayrılmış koludur. İlgili dilden ses, şekil ve sözcük açısından çok büyük bir farklılığı içerir. İki dil neredeyse birbirini anlamaz hâle gelmiştir. Sibiry'a'da yaşayan Yakut Türklerinin konuştuğu Yakutça ve Orta Volga Bölgesi'nde yaşayan Çuvaş Türklerinin konuştuğu Çuvaşça Türkçenin bu iki koludur.

Bu parçada aşağıdakilerin hangisinden söz edilmiştir?

- A) Lehçe B) Ağız
C) Şive D) Argo
E) Jargon

SORU - 9

Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığına ----, her yerde ve her zaman kullanılmayan veya kullanılmaması gereken çoklukla eğitimsiz kişilerin söylediği söz veya deyim de ---- denir.

Bu cümlede boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) ağız - jargon B) jargon - argo
C) lehçe - argo D) jargon - şive
E) jargon - dil

2.
BÖLÜM

TARİH İÇİNDE TÜRK EDEBİYATI

► Tarih ve Edebiyat Tarihi

- Tarih; geçmişteki olaylara ait bilgilerin keşfi, toplanması, bir araya getirilmesi ve sunulması bilimidir. Edebiyat tarihi ise bir ülkenin edebiyatının bütün dönemlerini, yazar ve şairlerini, dil ve biçim özelliklerini vb. anlatan tarihtir. Bu bağlamda tarih ile edebiyat tarihi arasında sıkı bir ilişki vardır.
- Edebiyat tarihçisi; edebî metinleri incelerken dönemin toplumsal dokusunu, tarihî, sosyal, siyasi ve kültürel olaylarını dikkate alır ve bu yönüyle tarihten yararlanır. Tarihçi ise edebî metinleri inceleyerek dönemin siyasi, sosyal ve kültürel özellikleriyle ilgili bilgilere ulaşır.

► Edebiyat tarihinin incelediği konular:

- Edebî dönemler, edebiyatı etkileyen tarihî olaylar, edebiyat akımları, şair ve yazarların hayatı, şair ve yazarların edebî kişiliği, dönemin siyasi özellikleri, dönemin sosyal hayatı, dönemin kültürel özellikleri, edebî türlerin gelişimi.

► Edebiyatın Din ve Toplum İlişkisi

- Her edebî eser yazıldığı dönemi bir şekilde yansıtır.
- Din de binlerce yıldır insanları etkisi altına alan, onların yaşamlarını etkileyen ve gerek ahlaki gerekse toplumsal düzenin kurallarını belirleyen çok önemli bir olgudur.
- Bir toplumu bu kadar derinden etkileyen bir olguya karşı edebiyatın kayıtsız kalması mümkün olmayacaktır çünkü edebiyat toplum yaşamını âdeta bir ayna gibi yansıtır.
- Dinlerin toplum üzerindeki etkileri aynı ölçüde edebî eserlere de yansımaktadır.

► Türk Edebiyatının Dönemlere Ayrılmasındaki Ölçütler

- Türk edebiyatı bir bütün olduğu hâlde bazı dönemlere ayrılmıştır.
- Bu ayrım onun incelenmesinde, öğrenilmesinde ve karşılaştırılmasında kolaylık sağlamaktadır. Şimdi bu ölçütler üzerinde duralım:

1. Dinsel Yaşam

- Türkler, İslamiyet'ten önce "Şamanist"ti; gök ve yer tanrılarına taparlardı. Sonradan "Manihaizm" ve "Budizm" gibi dinlerin etkisine girdiler.
- Bu dinlerin etkilerine o dönemlerde ortaya konan eserlerde, özellikle de destanlarda ve kitabelerde rastlamak mümkündür.
- Türklerin İslam kültür dairesine girmeleriyle birlikte yapıtlarda pek çok dinsel terime rastlanmaya başlanmış,

saray ve çevresinde icra edilen edebiyat biçim ve içerik bakımından Arap ve Fars edebiyatını örnek almış ve onların sıkı bir takipçisi olmuştur.

2. Medeniyet, Kültür Değişikliği

- Türklerin Batı dünyasını bilim, sanat ve siyasi yapı bakımından örnek almasıyla birlikte yapıtlara pek çok Fransızca kelime girmiş; biçim ve içerik bakımından Batı edebiyatı egemen olmaya başlamıştır.
- Bunların dışında dönemlerin kendi içindeki farklılaşmalar da söz konusudur.
- Batı etkisinde gelişen edebiyatımız biçim, içerik, dil ve üslup bakımından pek çok değişikliğe uğramıştır. Bunda dönemin şartlarının (ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel yapıdaki değişiklikler), sanat anlayışlarındaki değişimlerin payı büyüktür.

3. Dil Coğrafyası

- Dil yaşayan, canlı bir varlıktır.
- Dil aynı zamanda her türlü inanç, kültür, medeniyet, coğrafi ve bilimsel değişimlerden doğrudan etkilenir.
- Türkçe de tarih boyunca bu değişimlerin etkisiyle farklı dillerin etkisinde kalmış ve Türkler çeşitli alfabeler kullanmışlardır.
- Türkler sırasıyla; Köktürk, Uygur, Arap ve Latin alfabelerini kullanmışlardır.

4. Göçler – Coğrafi Değişiklik – Göçebelikten Yerleşik Hayata Geçiş

- Dünyanın en eski ve devamlı kavimlerinden biri olan Türkler; tarih boyunca çeşitli nedenlerle geniş coğrafyalara yayılmış, değişik dil ve kültürlerle karşılaşmıştır.
- Gidilen ve yerleşilen her coğrafya, karşılaşılan her dil ve kültür, Türk dilini ve edebiyatını da az çok etkilemiştir.

5. Büyük Savaşlar - Afetler

- Toplumsal yaşamdaki her türlü değişme ve gelişme edebî eserlere yansır.
- Örneğin Kurtuluş Savaşı'yla Osmanlı Devleti fiilen sona ermiş, Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur.
- Bu tarihî ve siyasi olay; edebiyatta da ulusallaşma, ulusal kaynaklara dönme, yerli ve çağdaş bir edebiyat yaratma düşüncesinin doğmasını sağlamıştır.
- Yine Türk toplumunun yaşadığı büyük afetlere destanlarda rastlamak mümkündür.

TÜRK EDEBİYATININ TARİHİ DÖNEMLERİ

- Hem edebiyat hem tarih, geçmişten bugüne insanın yaşam macerasını ele alır. Yalnız tarih bu macerayı gerçekçi şekilde, edebiyat ise onu kendine göre kurgulayarak ortaya koyar.
- Bundan dolayı edebiyat eseri de tarihî eserler gibi bir şekilde kendi çağına tanıklık eder. Örneğin *Köktürk Yazıtları*, *Dede Korkut Hikâyeleri* edebî metin olmakla birlikte tarihe de ışık tuttukları için birer tarihî belge niteliği taşır.
- Türk edebiyatı; yazının kullanılıp kullanılmaması, coğrafi bölge değişikliği, dil anlayışı, dinî inanç, yaşam biçiminin değişmesi gibi ölçütler göz önünü alınarak dönemlere ayrılmıştır.
- Türkler tarih içinde üç farklı medeniyet dairesinde yaşadığından **Türk edebiyatını Destan Dönemi Türk Edebiyatı (İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı), İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı ve Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı** olmak üzere üç ana döneme ayırabiliriz.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI SÖZLÜ EDEBİYAT

- Türklerin henüz yazıyı kullanmadıkları dönemdeki edebiyattır. Bu dönem, başlangıçtan 8. yüzyıla kadar sürmüştür. Edebiyat ürünleri, sözlü olarak üretilmiş ve dilden dile yayılarak varlığını devam ettirmiştir. Göçebe kültürünün özelliklerini yansıtan bu edebiyatta törenlerde “kopuz” denilen saz eşliğinde “koşuk”lar ve “sagu”lar söyleyen “ozan”, “kam” veya “baksı” denilen şairler öne çıkmıştır.

YAZILI EDEBİYAT

- Yazılı edebiyat yazının bulunmasından 11. yüzyıla kadar süren dönemdir. Bu dönemde yazılı metinler olarak *Yenisey Yazıtları* ve *Orhun Yazıtları* öne çıkmıştır. Özellikle 8. yüzyılda dikilen, II. Köktürk Devleti’nin tarihine ışık tutan ve Köktürk alfabesiyle yazılan *Orhun Yazıtları* Türk edebiyatı ve tarihi açısından çok önemli bir yere sahiptir.

İSLAMİYET ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI HALK EDEBİYATI

- 13. yüzyıldan itibaren Anadolu’da İslamiyet öncesi sözlü edebiyatın devamı olarak sözlü geleneklerden ve halkın kültüründen hareketle şekillenmiş ve halka hitap eden bir edebiyat olarak varlığını devam ettirmiştir. Anonim halk edebiyatı, âşık tarzı halk edebiyatı ve tekke edebiyatı şeklinde üç ana koldan gelişimini devam ettirmiştir. Şiir ağırlıklı bir edebiyattır.

DİVAN EDEBİYATI

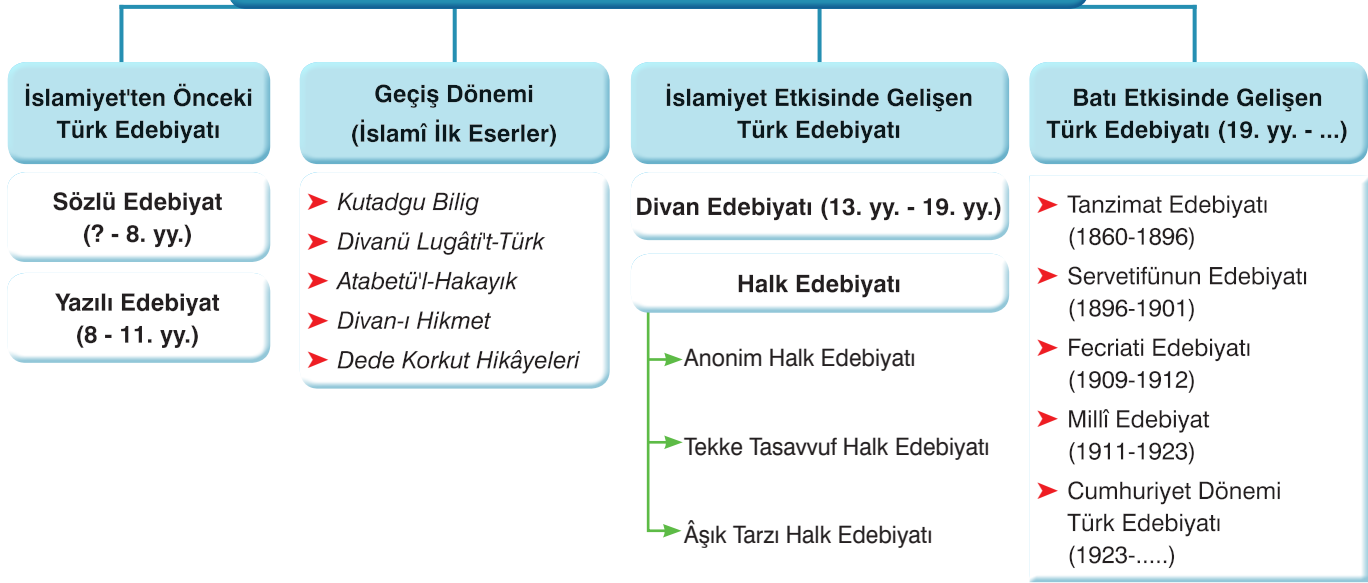
- Osmanlı sahasında 13. yüzyılda tema ve şekil olarak İslam kültürü çevresinde şekillenmeye başlamış, 19. yüzyıla kadar etkili olmuştur. Bu dönemde Türk edebiyatı hem tema hem de biçimsel bakımdan Arap ve Fars edebiyatının etkisinde gelişmiştir. Gazel, kaside gibi Arap ve Fars edebiyatında kullanılan nazım şekilleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

- Tanzimat’ın ilanı (1839) başlayan ve günümüze kadar etkisi süren dönemdir. Bu dönemde Batı’da ortaya çıkan hak, özgürlük, eşitlik, hürriyet, adalet kavramları ilgi görmüş; dinin yerini “bireycilik” ve “akılcılık” almıştır.

TANZİMAT EDEBİYATI	SERVETİFÜNUN EDEBİYATI	FECRİATİ EDEBİYATI	MİLLÎ EDEBİYAT	CUMHURİYET EDEBİYATI
✓ 1860-1896 yılları arasında etkili olmuş; bu dönemde edebiyata roman, tiyatro, makale gibi türler girmiştir.	✓ 1896-1901 yılları arasında etkili olmuş, bu dönemde Batı tarzı edebiyat kesin bir başarıya ulaşmıştır.	✓ 1909-1912 yılları arasında etkili olmuş, Türk edebiyatındaki ilk edebî beyanname yayımlanmıştır.	✓ 1911-1923 yılları arasında etkili olmuş, bu dönemde dilde sadeleşme ve yerlilik gerçekleşmiştir.	✓ 1923’te Cumhuriyet’in ilanıyla başlamış, çok farklı anlayışlarla günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

TÜRK EDEBİYATININ ANA DÖNEMLERİ

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI

Türklerin tarih sahnesine çıkışından İslamiyet'in kabulüne kadar devam eden dönemdir. Bu dönemde Gök Tanrı inancı ile Manihaizm ve Budizm dinleri etkilidir. Han, hakan, kağan denilen liderler toplumu yönetir. Hanların, güçlerini Tanrı'dan aldıklarına inanılır.

İslamiyet'ten Önceki Türk Edebiyatının Genel Özellikleri

- Millî ve sözlü bir edebiyattır.
- Eserlerdeki dil; sade, açık ve akıcıdır.

- Yazılı ve sözlü olmak üzere ikiye ayrılır.
- İslamiyet'ten önceki Türk edebiyatı eserlerinin birçoğu anonimdir.
- İslamiyet ile henüz tanışmamış olan Türklerin dili, yabancı etkilerden uzak olup öz Türkçedir.
- Bu dönemin edebî ürünleri; destan, sav, sagu, koşuk, *Köktürk Yazıtları* ve *Uygur Metinleri*'dir.
- Bilinen en eski Türk şairleri Aprın Çor Tigin ve Çuçu'dur.

SÖZLÜ EDEBİYAT

➤ Şiir

- Nazım birimi dördlüktür.
- Hece ölçüsü kullanılmıştır.

➤ Sagu

- ✓ Ölen kişinin ardından, onun iyiliklerini, yiğitliklerini, ayrılığından duyulan üzüntüyü anlatmak için söylenen şiirlerdir.
- ✓ "Yuğ" adı verilen cenaze törenlerinde söylenmişlerdir.
- ✓ Hece ölçüsü ve dördlük kullanılarak oluşturulmuştur.
- ✓ *Alp Er Tunga Sagusu* bilinen en eski sagu örneğidir.

NOT

Sagunun divan edebiyatındaki karşılığı mersiye, halk edebiyatındaki karşılığı ağıttır.

- Genellikle yarım kafiye yer verilmiştir.
- Benzetmeler ve konular, gerçek yaşamdan alınmıştır.

➤ Koşuk

- ✓ Yiğitlik, aşk, doğa, ayrılık gibi konuları işleyen lirik şiirlerdir.
- ✓ Hece ölçüsüyle söylenmiştir.
- ✓ Yarım kafiye ve redif kullanılmıştır.
- ✓ "Sığır" adı verilen süreklilik avı törenlerinde ve "Şölen" adı verilen ziyafetlerde söylenen şiirlerdir.
- ✓ Koşuklara dair en eski örnekler Kaşgarlı Mahmut'un *Divanü Lugâtî't-Türk* adlı eserinde bulunmaktadır.

NOT

Koşuğun halk edebiyatındaki karşılığı **koşma**, divan edebiyatındaki karşılığı **gazeldir**.

► Olay Çevresinde Oluşan Metinler

► Destan

- ✓ **a. Doğal Destan:** Halk arasında doğal bir şekilde kulaktan kulağa yayılarak, nesilden nesile aktararak oluşan destanlardır. Doğal destanlar üç safhada oluşur: Çekirdek dönemi, yayılma dönemi, derleme dönemi.

NOT

Destanlar ileride ayrıntılı olarak işlenecektir.

- ✓ **b. Yapay (Yapma) Destan:** Toplumu etkileyen olayların şairler tarafından destansı anlatımla kaleme alındığı destanlardır.

► Dönemin Diğer Ürünleri

► Sav

- ✓ Atalarımızın yaşadıkları olaylardan çıkardıkları dersleri, edindikleri deneyimleri gelecek kuşaklara aktarmak için söyledikleri özlü sözlerdir.

YAZILI EDEBİYAT

- ✓ Türklerin yazıyı kullanmasıyla başlayan edebiyattır.
- ✓ Yazılı edebiyatın ilk örnekleri *Köktürk Yazıtları* ve *Uygur Metinleri*'dir
- ✓ Türk edebiyatının ilk yazılı örnekleri *Köktürk Yazıtları*dır (*Orhun Abideleri*).

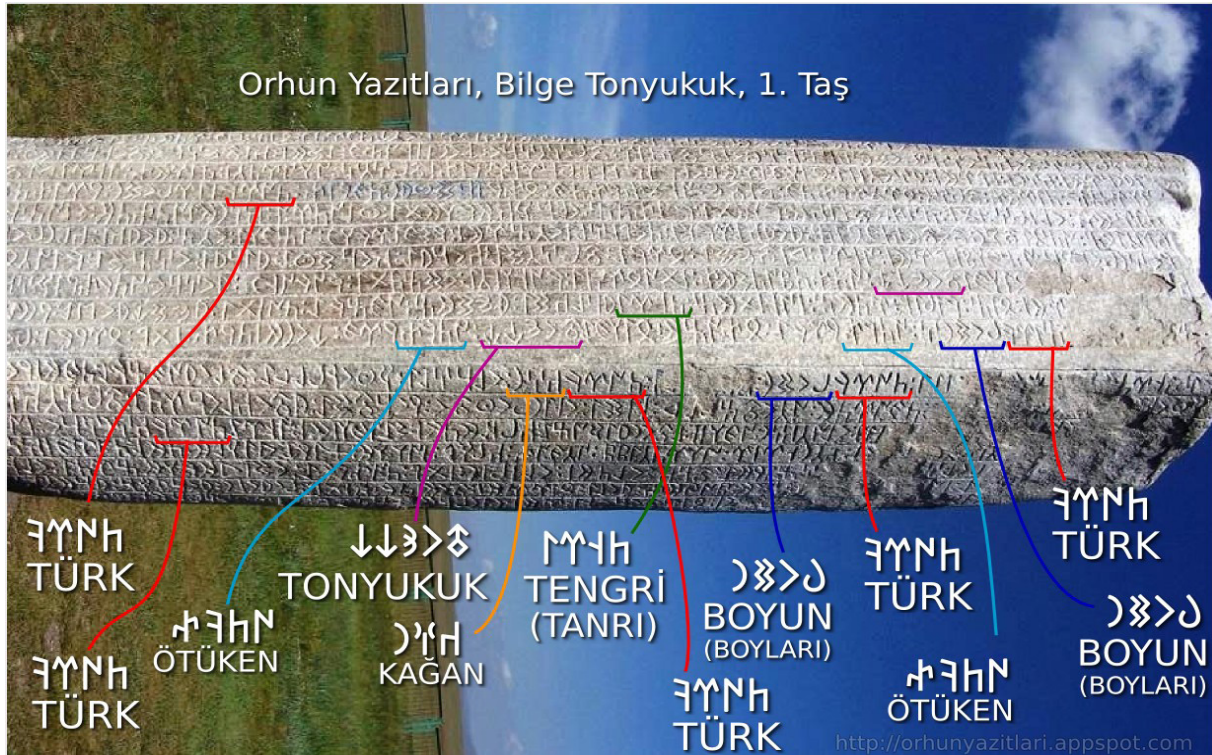
► Köktürk Yazıtları

- 8. yüzyılda yazıldığı tahmin edilmektedir.
- Üç büyük taştan oluşur. Bu taşlar yazılış sırasına göre; *Vezir Tonyukuk*, *Kül Tigin* ve *Bilge Kağan* yazıtlarıdır.
- Yazıtlar, Köktürk alfabesiyle yazılmıştır.
- Yazıtların dili açık ve yalındır.
- Türk adının geçtiği ilk metinlerdir.

- Türk edebiyatının ilk nutuk örneği sayılır.
- *Köktürk Yazıtları*'nın yazarı Vezir Tonyukuk ve Yollug Tigin'dir.
- Yazıtları ilk kez 1893 yılında Danimarkalı Türkolog Wilhelm Thomsen okumuştur.

► Uygur Metinleri

- Uygur alfabesiyle yazılmıştır.
- Metinlerin birçoğu Manihaizm ve Budizm dinleri ile ilgilidir.
- Önemli bir kısmı Çince'den çeviridir.
- *Altın Yaruk*, *Sekiz Yükmek*, *İrk Bitig*, *Kalyanamkara* ve *Papamkara Hikâyesi* öne çıkan metinlerdir.

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI

Sözlü Edebiyat (... - 8. yy)

Sav (Atasözü)

Günümüzde atasözü olarak bilenen sözlerin İslamiyet öncesi dönemdeki karşılığıdır. "Ermegüğe bulut yük bolır." *Tembele bulut yük olur.*

Sagu (Ağıt)

İslamiyet öncesi dönemde bir insanın ölümünden sonra düzenlenen ve **yuğ** adı verilen yas törenlerinde okunan şiirlerdir. Sagular Divan edebiyatında **mersiye**, Halk edebiyatında **ağıt** adını almıştır.

Koşuk (Lirik Şiir)

Kopuz eşliğinde **sığır** ve **şölen** adı verilen törenlerde okunan aşk, kahramanlık, doğa sevgisi gibi temaları işleyen şiirlerdir. Hece ölçüsü ile dörtlükler hâlinde söylenir.

Destan

Ulusların yazı öncesi çağlarında oluşmuş olağanüstü olayların olağanüstü kahramanlar etrafında şekillenerek aktarıldığı, öyküleyici özellikler taşıyan uzun şiirlerdir. Bu destanlar doğal destan özelliği gösterir. **Çekirdek** (olay), **yayılma** (kuşaktan kuşağa aktarılma), **derleme** (bir ozan tarafından yazıya geçirme) olmak üzere üç aşaması vardır.

Yazılı Edebiyat (8. yy - 11. yy)

KÖKTÜRKLER DÖNEMİ

Köktürk Yazıtları (Orhun Abideleri)

Tonyukuk Yazıtı (720-25)

Vezir Tonyukuk tarafından diktirilen bu anıtlarda Tonyukuk kendi yaşam öyküsünün yanı sıra Türklerin tarihinden bir bölümünü kişisel bir anlatımla ortaya koymaktadır. Bu yönüyle anıt bir **anı** özelliği taşımaktadır.

Kül Tigin Anıtı (732)

Bu anıt, Bilge Kağan tarafından, savaşta hayatını kaybeden Kül Tigin adına diktirilmiştir. Bu anıtta Bilge Kağan'ın anlatımıyla Kül Tigin'in ölümü konusu ele alınmıştır. Yazarı **Yollug Tigin**'dir.

Bilge Kağan Anıtı (735)

Bilge Kağan'ın ölümünden sonra oğlu tarafından diktirilmiştir. Kül Tigin'in ölümünden sonraki olayları da içerir. Bilge Kağan'ın üstün gücü, başarıları kendi ağzından anlatılır. Bu anıt oldukça başarılı bir **nutuk (söylev)** örneğidir.

UYGURLAR DÖNEMİ

Uygur Yazıtları

İrk Bitig

Eser Mani dinine ait bir fal kitabıdır. Göktürk alfabesiyle yazılmıştır.

Maitrisimit

Türk edebiyatının ilk iptidai (ilkel) tiyatro örneğidir.

Altun Yaruk (Altın Işık)

Budizmin esaslarını, felsefesini Buda'nın yaşamı ile ilgili bilgiler içeren kutsal bir kitaptır. Çince'den Uygurcaya çevrilmiştir.

Sekiz Yükmek

Sekiz cennet anlamına gelir. Beş duyu organıyla ilgili Budizm'e ait dinî-ahlaki inanışlar, Budizm felsefesi anlatılır. Çince'den çevrilmiştir.

Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi

İyi düşünceli şehzade ile kötü düşünceli prenslerin adıdır. Eserin aslı Sanksitçedir. Dinsel masal niteliği taşıyan eserde yine asıl anlatılmak istenen Budizm'dir.

NAVİGASYON

Bu anıtların varlığından ilk söz eden kişi tarihçi **Cüveyni**'dir. Anıtlardaki yazıyı okuyan ilk kişi Danimarkalı Türkolog, Bilgin **Thomsen**'dir. Anıtlarda kullanılan dil yabancı etkilerden uzak katışıksız öz Türkçedir. Metinlerde atasözü ve deyimler de kullanılmıştır.

3.
BÖLÜM

TÜRK DİLİNİN TARİHİ GELİŞİMİ

TÜRKÇENİN KARANLIK ÇAĞI

- Türkçenin **İlk Türkçe** ve **Ana Türkçe Dönemi**'nden kalan yazılı belge elimizde olmadığı için bu dönemler "**Karanlık Dönem**" sayılmaktadır. Karanlık Dönem'de Türkçenin iki temel lehçesi olan Yakutça ve Çuvaşça ortaya çıkmıştır.
- Türkçenin Eski Türkçe ve sonraki dönemlerine ait metinler günümüze kadar ulaşmıştır. Türkçenin metinlerden yola çıkılarak izlenebilen dönemleri şunlardır:

ESKİ TÜRKÇE DÖNEMİ

- 8. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar yani Köktürk, Uygur ve Karahanlı dönemlerinde kullanılan yazı dilidir. *Orhun Abideleri* (Köktürkler), *Altun Yaruk*, *Sekiz Yükmek*, *İrk Bitig* (Uygurlar) *Kutadgu Bilig*, *Atabetü'l-Hakayık* (Karahanlılar) gibi eserler Eski Türkçe ile yazılmıştır.
- Eski Türkçe, Türklerin batıya doğru hareketlenmesiyle **Kuzey-Doğu Türkçesi** ve **Batı Türkçesi** olarak ikiye ayrılmıştır.

KUZEY - DOĞU TÜRKÇESİ

- Eski Türkçenin devamı olarak 13. yüzyıl ve 14. yüzyıllarda Hazar Denizi'nin kuzeyinde ve Orta Asya'da kullanılmıştır.
- Eski Türkçenin özelliklerini geliştirerek devam ettiren bu yazı dili **Kuzey ve Doğu Türkçesi** olmak üzere iki kolda gelişmiştir.
- **Kuzey Türkçesi (Kıpçak Türkçesi)**: 13-15. yüzyıllarda Hazar Denizi'nin kuzeyinden batıya yayılan Türklerin konuştuğu, Kıpçak Türkçesi ve Tatarca olarak da adlandırılan dildir.
- Kıpçak Türkçesiyle oluşturulan eserler içinde en önemlileri şunlardır: *Codex Cumanicus*, *Hüsrev ü Şirin*, *Gülüstan Tercümesi*
- **Doğu Türkçesi (Çağatay Türkçesi)**: Doğuda bulunan Türkler arasında, Türkistan ve Altınordu'da, kullanılan ve 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar süren yazı dilidir.
- Bu dönem eserlerinin en önemlileri Ali Şir Nevai'nin *Muhakemetü'l-Lugateyn* adlı eseri ile Babür Şahın *Babürnâme*'sidir.
- Çağatayca 20. yüzyılda yerini Özbekçeye bırakmıştır.

BATI TÜRKÇESİ

- Eski Türkçe devresinden sonra Orta Asya'dan batıya doğru yayılan Batı Türklerinin kullandığı dildir. Batı Türkçesi 13. yüzyıldan günümüze kadar gelmiştir. Oğuz Türkçesine dayanan Batı Türkçesinin gelişimi **Eski Anadolu Türkçesi**, **Osmanlı Türkçesi** ve **Türkiye Türkçesi** olarak üç devreye ayrılmıştır.
- **Eski Anadolu Türkçesi**: Batı Türkçesinin ilk devresini oluşturan Eski Anadolu Türkçesi, 13. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar devam etmiş, Selçuklular, Anadolu Beylikleri ve ilk Osmanlı Dönemi'nde konuşulmuştur.
- **Osmanlı Türkçesi**: 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde, Hazar'dan Orta Avrupa'ya, Kırım'dan Afrika'ya kadar geniş bir sahaya yayılmış olan Türkçedir. Bu dönemde Türkçeye yabancı dillerden pek çok kelime ve gramer şekilleri girmiştir. Halkın konuştuğu dilin açıklığına ve halk edebiyatının devam etmesine rağmen yazı dilimiz Arapça ve Farsçanın etkisi altında kalmıştır. 17. yüzyılda ortaya çıkan mahallileşme hareketi ile dilde sadeleştirme eğilimi başlamıştır. Bu eğilim 18. yüzyıldan Tanzimat'a kadar devam etmiştir. Tanzimat'la birlikte Türkçeye ilgili sadeleştirme çalışmaları artmış, özellikle gazetenin gelmesiyle bir gazete dili oluşturulmuştur.
- **Çağdaş (Modern) Türkçe**: Günümüzde konuşulan Türkçedir. Şive farklılıklarına göre Türkiye Türkçesi, Azeri Türkçesi, Türkmen Türkçesi gibi isimlerle anılan bu Türkçe günümüzde çok geniş bir alanda yirmiye yakın yazı diliyle varlığını devam ettirmektedir.

NAVİGASYON

Türklerin Tarih Boyunca Kullandığı Alfabeler

- ◆ Köktürk Alfabeti
- ◆ Uygur Alfabeti
- ◆ Arap Alfabeti
- ◆ Kiril Alfabeti
- ◆ Latin Alfabeti

SORU - 10 (ÖSYM)

Türk kültür tarihinin sözlü ve yazılı kaynaklarından bir bölümünü de masallar oluşturmaktadır. Bu masallardan bazıları eski Türk metinlerinden veya başka dillerden günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Bu çerçevede Türk edebiyatında Uygur Dönemi eseri olan ---- masal özelliği gösteren ilk eserlerdendir. Arap ve İran kaynaklı ---- adlı eser ise Türk edebiyatının farklı dönemlerinde birçok şair ve yazara ilham vermiştir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerin hangisi sırasıyla getirilmelidir?

- A) Kalyanamkara ve Papamkara - Binbir Gece Masalları
- B) Kelile ve Dimne - Billur Köşk
- C) Kalyanamkara ve Papamkara - Pançatantra
- D) Kelile ve Dimne - Pançatantra
- E) Billur Köşk - Binbir Gece Masalları

SORU - 11

Türkçenin tarihsel gelişimi 8. yüzyıldan itibaren takip edilebilmektedir. Elimizde bulunan ilk yazılı örnekler *Orhun Kitabeleri*'dir. Bu eserler Göktürk alfabesiyle yazılmış olup eserlerin dili ise Göktürkçedir (Köktürkçe). Şiveler arasındaki ayrılıklar; kelimelerin yapı, çekim ve fonetik (ses) özellikleriyle ilgili farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Bu farklılıklar dikkate alınarak Türkçenin birkaç çeşit tasnifi (sınıflandırılması) yapılmıştır.

Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasındaki ölçütlerden söz eden bu parça aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) Lehçe ve şive farklılıkları
- B) Siyasal yaşam
- C) Dinsel yaşam
- D) Coğrafi değişim
- E) Toplumsal sanat algısı

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

4.
BÖLÜM

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

- İnsanlar istek, duygu ve düşüncelerini sözlü veya yazılı olarak anlatır. Yani anlatım, genel olarak sözlü ve yazılı anlatım olmak üzere iki gruba ayrılır. Panel, forum, açık oturum, söylev, konferans, münazara gibi etkinliklerde sözlü anlatım; öykü, roman, deneme, sohbet gibi metin türlerinde yazılı anlatım kullanılır.
- Metinler anlatım türlerine, yazılış amaçlarına, dilin işlevine, gerçeklikle ilişkilerine göre gruplandırılabilir. Bu özellikler göz önüne alındığında metinler genel olarak **öğretici metinler** ve **sanatsal (kurmaca) metinler** olarak ikiye ayrılabilir.

ÖĞRETİCİ METİNLER

- Açıklamak, bilgi vermek, öğretmek amacıyla yazılır.
- Tarihî metinler, felsefi metinler, bilimsel metinler, gazete çevresinde gelişen metinler ve kişisel hayatı konu alan metinler gibi türlere ayrılır.
- Konuyla ilgili duygu ve düşünceler kısa ve kesin ifadelerle dile getirilir; dil daha çok, göndergesel işlevde kullanılır.
- Gereksiz söz tekrarına, söylenmesi güç seslere ve kelimelere, söz sanatlarına, kelimelerin mecaz ve soyut anlamlarına pek yer verilmez.
- Daha çok ansiklopedilerde, bilimsel kitaplarda ve ders kitaplarında kullanılır.

SANATSAL METİNLER

- Okuyucuda estetik zevk uyandırmak amacıyla oluşturulan metinlerdir.
- Sanatsal metinlerde dil şiirsel işlevinde kullanılır, gerçeklik değiştirilerek ve yorumlanarak aktarılır.
- Yan anlam değeri taşıyan ve mecazlı ifadeler kullanılarak anlatıma çağrışım ve duygu değeri kazandırıp okuyucunun yeni ve farklı anlamlar çıkarabilmesi amaçlanır.
- Yazıldığı dönemin özelliklerinden ve o dönemdeki her türlü gerçeklikten izler taşır.
- Masal, roman, hikâye, fabl, destan, şiir, halk hikâyesi gibi türlerde kullanılır.

GAZETE ÇEVRESİNDE GELİŞEN METİNLER

- Gazetenin ortaya çıkmasıyla gazetelerde yayımlanan belirli metin türleri gelişmiştir.
- Bunlar arasında makale, deneme, sohbet, fıkra, eleştiri, röportaj, haber yazısı sayılabilir.

KİŞİSEL HAYATI KONU ALAN METİNLER

- Yazarın yaşamını yansıtan veya yaşamından beslenen yazı türleridir.
- Bu yazı türleri arasında hatıra, gezi yazısı, biyografi, otobiyografi, mektup ve günce öne çıkmaktadır.

OLAY ÇEVRESİNDE OLUŞAN METİNLER

- Bir olaya dayalı olarak meydana gelen edebî metinlerdir. Bu metinleri, anlatmaya bağlı metinler ve göstermeye bağlı metinler olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür.

ANLATMAYA BAĞLI METİNLER

- Bu metinler; bir olay veya durum çevresinde yer, zaman, kişi belirtilerek ve bir plan dâhilinde olayların okuyucunun veya dinleyicinin zihninde canlandırılacak şekilde ifade edilmesiyle oluşur. Mit, efsane, masal, fabl, destan, mesnevi, halk hikâyesi, manzum hikâye, hikâye, roman anlatmaya bağlı metinler arasında yer alır.

GÖSTERMEYE BAĞLI METİNLER

- Göstermeye bağlı edebî metinler, bir olayı seyircinin önünde canlandırmak için oluşturulan metinlerdir. Göstermeye bağlı edebî metinleri kendi içerisinde geleneksel tiyatro (Karagöz, orta oyunu, meddah, köy seyirlik oyunu) ve modern tiyatro (trajedi, komedi, dram) olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür.

COŞKU VE HEYECANI ANLATAN METİNLER

- Duygu ve düşünceleri, insan ruhunda ürpertiler uyandıracak biçimde coşkulu ve heyecanlı biçimde dile getiren metinlere coşku ve heyecanı dile getiren metinler (şiir) denir.

METİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

Sözlü Anlatım

- ✓ Münazara
- ✓ Panel
- ✓ Forum
- ✓ Açık oturum
- ✓ Sempozyum (Bilgi şöleni)
- ✓ Konferans
- ✓ Söylev

Yazılı Anlatım

Öğretici Metinler

Kişisel Hayatı Konu Alan Metinler

- ✓ Mektup
- ✓ Anı (Hatıra)
- ✓ Günlük (Günce)
- ✓ Biyografi
- ✓ Otobiyografi
- ✓ Gezi yazısı

Gazete Çevresinde Gelişen Metinler

- ✓ Eleştiri (Tenkit)
- ✓ Makale
- ✓ Fıkra
- ✓ Deneme
- ✓ Sohbet
- ✓ Haber yazısı
- ✓ Röportaj
- ✓ Mülakat

Sanatsal (Kurmaca) Metinler

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler

- Şiir

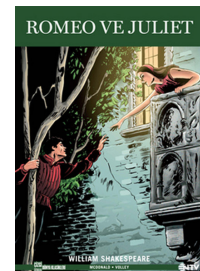
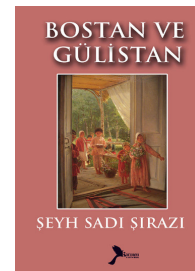
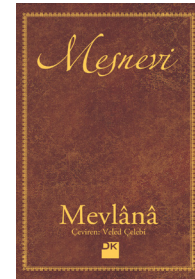
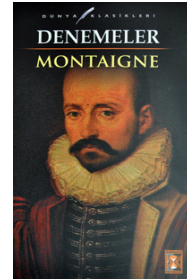
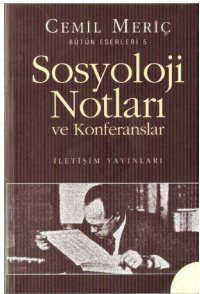
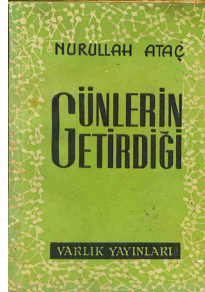
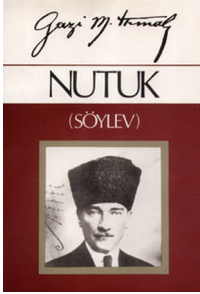
Olay Çevresinde Oluşan Metinler

Anlatmaya Bağlı Edebi Metinler

- ✓ Mit
- ✓ Efsane
- ✓ Masal
- ✓ Fabl
- ✓ Destan
- ✓ Mesnevi
- ✓ Halk hikâyesi
- ✓ Manzum Hikâye
- ✓ Roman
- ✓ Hikâye

Göstermeye Bağlı Edebi Metinler

- ✓ Geleneksel Tiyatro
  - ◆ Karagöz
  - ◆ Meddah
  - ◆ Orta oyunu
  - ◆ Köy seyirlik oyunları
- ✓ Modern Tiyatro
  - ◆ Dram
  - ◆ Trajedi
  - ◆ Komedi

Fasikül İçi Sorular

1. İnsanı ve toplumu değişik yönleriyle inceleyen psikoloji, sosyoloji, biyoloji, felsefe, tarih gibi alanlarla
I II III IV V
edebiyat arasında sıkı bir ilişki vardır. Çünkü bunların hepsinin temelinde insanın duygu, düşünce ve davranışları bulunur. Edebiyatın da birinci ve en önemli konusu insandır.

Bu parçadaki numaralanmış yerlerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

	1. Grup	2. Grup
I.	Dil sanatları	Şair
II.	Ses sanatları	Ressam
III.	Yüzey sanatları	Oyuncu
IV.	Hacim sanatları	Müziyen
V.	Dramatik sanatlar	

Yukarıda 1. grupta verilen güzel sanat dallarından hangisi, 2. gruptaki sanatçı tiplerinden biriyle ilişkilendirilemez?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Bir toplumun tarih sahnesine çıktığı andan günümüze kadar meydana getirdiği edebî eserleri ve o eserleri meydana getirenleri sosyal çevresi ile inceleyerek o toplumun edebiyatının geçirdiği dönemleri kronolojik bir sıra içinde ortaya koyan bilim dalına ---- denir.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) sanat tarihi B) tarih
C) edebiyat tarihi D) sosyoloji
E) medeniyet tarihi

4. Aşağıdakilerden hangisi Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasında kullanılan ölçütlerden biri değildir?

- A) Dil coğrafyası
B) Sanat anlayışı
C) Din değiştirme
D) Ekonomik durum
E) Kültürel farklılaşma

5. (I) Kullanılan malzemeler, güzel sanatları anlamada önemli bir yere sahiptir. (II) Güzel sanatlar için yapılan en iyi sınıflama da bu sanatların kullandıkları malzemeye göre yapılandır. (III) Bu malzemeler fonetik ve plastik olarak ikiye ayrılabilir. (IV) Sesle yapılan sanatlara plastik sanatlar, görüntüyle yapılan sanatlara ise fonetik sanatlar denir. (V) Güzel sanatların genelinde plastik malzeme kullanılırken edebiyat ve müzik ise sese dayalı bir sanattır.

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Edebiyat, resim, müzik, heykel, dans, mimarlık gibi insanda estetik zevk, coşku ve hayranlık uyandıran sanatların ortak adına güzel sanatlar denir. Güzel sanatların temeli ve en önemli nitelikleri arasında güzellik,
I
yararlılık, evrensellik, etkileycilik, özgünlük unsurları
II III IV V
sayılabilir.

Bu parçadaki numaralanmış yerlerin hangisinde bir bilgi yanlışı vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

7. Bilim, insanın doğadaki düzeni öğrenme, anlama ve değiştirme; sanat ise insanın kendini ifade etme isteğinden doğmuştur. Bilimde nesnellik, sanatta öznelik ön plandadır. Bilim geneldir; kişiye göre değişmeyen, beş duyuyla algılanabilen gerçekleri açıklar. Sanat kişiseldir; bireysel duyguları, hayalleri, korkuları, inançları yansıtır.

Bu parçada dil hangi işlevde kullanılmıştır?

- A) Sanatsal işlevde
- B) Dil ötesi işlevinde
- C) Göndergesel işlevde
- D) Heyecana bağlı işlevde
- E) Alıcıyı harekete geçirme işlevinde

8. Aşağıdakilerin hangisi bilimsel bir metinden alınmıştır?

- A) Behçet Necatigil, Naci Çeliklerin üst katında oturuyordu. Naci, Necatigil'le görüşüyordu. Necatigil'e okul kitabımızdaki "Kır Şarkısı" şiirinden beri hayrandım. Naci randevu aldı, Behçet Hoca'nın evine gittik. Burası tam anlamıyla bir "öğretmen" eviydi.
- B) Yapıtlarımı genellikle kasaba ve köylerde yaşayan, çok çalışan, az mutlu olan insanların hayatını yansıtmak, onların belli bir bilince varmaları amacıyla kaleme aldım.
- C) Bugün yeryüzündeki dillerin sayısıyla ilgili farklı görüşler var. Verilen sayılar 5.000-6.900 arasında değişiyor. Bu dillerin hepsi, konuşurlarının sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap verecek zenginliktedir.
- D) Köy kısmen yanmıştı, halk perişan vaziyetteydi. Herkes fersiz ve şaşkın gözlerle kamyon denilen bu canavarın lüzumsuz gürültüsüne bakıyordu.
- E) Bir Yunan heykeli, bir Osmanlı seramiği, bir Uzak Doğu resmi farklı farklı anlayışların ürünleridir. Ama bunların her birinde ayrı bir güzellik, ayrı bir çekicilik buluruz.

9. Edebiyat, dile dayalı bir sanattır; onun tek malzemesi dildir. Dolayısıyla her edebî eser; sözcük, tabir, deyim, ibare, tamlama, cümle ve paragraf gibi dil birimlerinden oluşur. Nasıl mimar ---- vb. malzemelerden yararlanarak köşkünü; heykeltıraş ---- vb. malzemelerden yararlanarak heykelini ; ressam ---- vb. malzemeleri kullanarak tablosunu; müzisyen ---- vb. unsurlardan yararlanarak bestesini inşa ediyorsa edebiyatçı da ---- kullanarak edebiyat eserine hayat verir.

Aşağıda verilenlerden hangisi bu parçada boş bırakılan yerlerden herhangi birine getirilemez?

- A) nota, ses
- B) boya, fırça, tuval
- C) tunç, mermer, kil, seramik
- D) kitap, kâğıt, defter, mürekkep
- E) taş, demir, çimento, kireç, kum, tahta

10. Necip Fazıl'ın şairliği ve oyun yazarlığı kadar önemli yönü, çıkardığı dergilerle Türk düşünce hayatına kattığı zenginlik ve bu dergilerde çıkan yazılarla sürdürdüğü mücadeledir. Haftalık *Ağaç* dergisi dönemin ünlü edebiyatçılarının toplandığı bir okul olmuştur. *Büyük Doğu* dergisinde çıkan yazılarıyla tek parti yönetimine şiddetli bir muhalefet sürdürmesi sonucu hakkında açılan çok sayıda davada yüzlerce yıl hapsi istenmiştir. Sık sık kapatılan ve toplatılan *Büyük Doğu*'nun çıkmadığı sürelerde günlük fıkra ve çeşitli yazılarını *Yeni İstanbul*, *Son Posta*, *Babıalide Sabah*, *Bugün*, *Hergün* ve *Tercüman* gazetelerinde yayımlamıştır.

Bu parça aşağıdaki metin türlerinin hangisinden alınmış olabilir?

- A) Olaya bağlı metin
- B) Anlatmaya bağlı metin
- C) Göstermeye bağlı metin
- D) Kişisel hayatı konu alan metin
- E) Coşku ve heyecana bağlı metin

1. Zanaatkâr maddeyi ----, sanatçı ise ---- amacıyla işler. Bir marangoz, oturulması amacıyla sandalye yapar. Yaptığı sandalyeye bilinen ve tekrar edilen biçimler verir. Heykeltıraş ise estetik zevk vermek amacıyla heykel yapar ve yaptığı heykele alışılmışın dışında, yeni ve özgün biçimler verir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerin hangisi getirilmiştir?

- A) yararlılık - güzellik
B) korumak - geliştirmek
C) değiştirmek - onarmak
D) kendini anlatmak - ona şekil vermek
E) biçimlendirmek - faydalı hâle getirmek

2. Güzel sanatlar çağdaş anlayışa göre,

- I. Yüzey sanatları: hat, ebru, minyatür...
II. Görsel sanatlar: tezhip, bale, çini, müzik...
III. Dramatik sanatlar: tiyatro, opera, sinema...
IV. Dil sanatları: şiir, roman, hikâye, destan...
V. Hacim sanatları: heykel, seramik, kabartma...
şeklinde sınıflandırılabilir.

Numaralanmış yerlerin hangisinde bir bilgi yanlış vardır?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

3. Verdiğin perize budur gayratım
Bundan gayrı uyamuyom toktur bey
Üç sebet yımırta sabah kayfaltım
Teker teker sayamayom toktur bey
İki leğen pilav bi yayık ayran
İster yağlı olsun isterse yavan
Yanına keseyom beş kilo sovan
Yeyom yeyom doyamıyom toktur bey

Bu dizeler aşağıdakilerden hangisine örnek gösterilebilir?

- A) Argo B) Ağız C) Lehçe
D) Jargon E) Standart dil

4. I. ----: Duygu, düşünce ve hayalleri dil aracılığıyla güzel, etkili ve belli bir biçim çerçevesinde anlatan sanat dalıdır.
II. ----: Toplumlara etkileyen hareketlerden doğan, olayları zaman ve yer göstererek anlatan, bu olaylar arasındaki ilişkileri inceleyen bilim dalıdır.
III. ----: Toplum yaşamının oluşumunu, koşullarını, işleyişini ve değişimini objektif bir şekilde sosyal bütünlük içerisinde inceleyen bilim dalıdır.
IV. ----: Belirli bir insan topluluğunun belirli bir coğrafyada ve belirli bir zaman içinde ortaya koyduğu değerler bütünüdür.

Aşağıdaki kavramlardan hangisi yukarıda boş bırakılan yerlerden herhangi birine getirilemez?

- A) Sosyoloji B) Tarih
C) Medeniyet D) Edebiyat
E) Edebiyat tarihi

5. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde boş bırakılan yere ayraç içindeki kavram getirilirse bilgi yanlış olur?

- A) İletişime katılan unsurların meydana getirdiği ortama ---- denir. (bağlam)
B) Kendisinin dışında bir şeyin yerini alabilen, kendi dışında bir anlamı belirten her türlü nesne, olgu ve görünüşe ---- denir. (şifre)
C) Var oluş veya varlık, ahlak veya iyilik, bilgi, gerçek ve güzellik konularıyla ilgilenen bilim dalına ---- denir. (felsefe)
D) Ruh bilimi diye de tanımlanabilen ----, insan davranışlarını bilimsel yöntem ve tekniklerle inceleyen bilim dalıdır. (psikoloji)
E) Bir toplumun tarihî süreç içinde meydana getirdiği maddi ve manevi ortak değerlerin hepsine ---- denir. (kültür)

6. I. Harekete biçim verilerek oluşturulan sanatlar. (Fonetik sanatlar)
II. Belirli bir olayın canlandırılması, eyleme dönüştürülerek sergilenmesiyle oluşturulan sanattır. (Dramatik sanatlar)
III. Maddeye biçim verilerek oluşturulan sanatlar. (Plastik sanatlar)
IV. Sesi ve kelimeleri kullanarak oluşturulan sanatlar. (Ritmik sanatlar)

Yukarıdaki numaralı cümlelerdeki bilgi yanlışının giderilmesi için araç içindeki kavramlardan hangilerinin yer değiştirmesi gerekir?

- A) I ile II B) II ile III C) I ile III
D) I ile IV E) III ile IV

7. Aşağıdakilerden hangisi modern güzel sanatlar arasında yer almaz?

- A) Seramik B) Duvar resmi C) Psikoloji
D) Fotoğraf E) Kabartma

8. Güzel sanatlar konusunda bir konferans veren bir öğretim görevlisi, güzel sanatların bazı türleri konusunda aşağıdaki tanımları yaptı:

- Bir hikâyenin, sahnede, oyuncular tarafından canlandırılarak temsil edilmesi sanattır.
- İnsanların estetik zevklerine hitap edecek şekilde yapılar yapmaktır. Tarihî nitelik kazanmış yapıtlar, tapınaklar, camiler, saraylar, bir medeniyetin en güzel eserlerini meydana getirirler.
- Kelimelerle yapılan bir güzel sanattır. Nazım ve nesir yolundaki bütün eserler bu kola girer.
- Ya tabiatla var olan ya da hayalde canlandırılan varlıkları, taş, çamur, tahta, maden gibi maddeler kullanmak suretiyle üç boyutlu olarak yapma işidir.

Bu parçada öğretim görevlisinin yaptığı tanımlara göre, güzel sanatlar arasında aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Heykel B) Mimari C) Tiyatro
D) Edebiyat E) Kültür

9. Duygu ve düşüncelerin aktarılmasında sözü söyleyen kişi “---”, söylenen söz “---”, iletilen sözü alan “---” ve bir de iletişimin yapıldığı iletişim ortamı olan “---” vardır. Bu düzeneğe iletişim sistemi denir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisi getirilmiştir?

- A) kaynak - mesaj- alıcı - kanal
B) gönderici - ileti - alıcı - şifre
C) kaynak - ileti - alıcı - bağlam
D) sunucu - aracı - dönüt - gösterge
E) gönderici - kanal - bağdaşıklık - bağlam

10. Edebî eserleri kavrayabilmek için yazarlarını da tanımak gerekir çünkü hiçbir yazar, yalnız eserleri okunmakla anlaşılamaz. Her yazar kendi döneminin insanıdır. Bunun içindir ki yazarları, kişiliklerini, düşüncelerini araştırmak, bu araştırma sonuçlarıyla eserlerini incelemek gerekir. Bu da ayrı bir bilim dalının işidir. Bu bilim dalı, edebiyatın geçmişini bilimsel yöntemlerle ortaya koyar. İşte bu bilim dalı edebî eserleri anlamamıza doğrudan yardımcı olur. Edebî eserlerin anlaşılmasını kolaylaştırmak için elde ettiği bulguları paylaşır.

Bu parçada aşağıdakilerin hangisinden söz edilmektedir?

- A) Tarih biliminden B) Edebiyattan
C) Edebiyat tarihinden D) Öğretici metinler
E) Bilimsel metinlerden

11. Uygun metinleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Uygun alfabesi kullanılmıştır.
B) Önemli bir kısmı Çince'den çevrilmiştir.
C) Kimilerinde dinî hikâyelere yer verilmiştir.
D) Maniheizm ve Budizm dinlerinin etkileri görülür.
E) Metinlerin hepsi hece ölçüsüyle ve dörtlükler hâlinindedir.